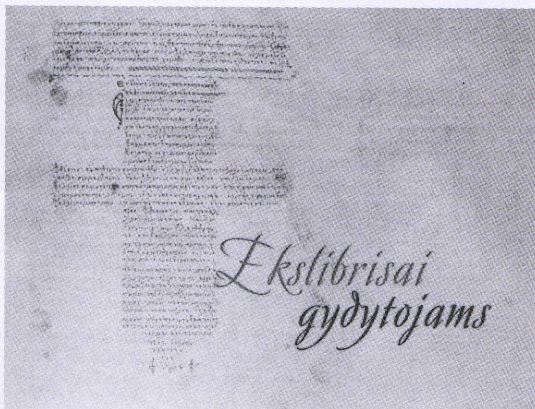

Ekslibrisai gydytojams

Janina Valančiūtė

Lietuvos medicinos biblioteka

Gegužę vykusio Lietuvos gydytojų sąjungos XV suvažiavimo dalyviai sulaukė gražios dovanos – neseniai pasirodžiusio naujo padėkos gydytojams ženklų albumo „Ekslibrisai gydytojams“ (sudarė *Liutauras Labanauskas, Aistė Sivakovaitė, Regina Vaišvilienė*, Vilnius, 2017, 390 p.). Šis leidinys atspindi gydytojo kasdieninio darbo įvertinimą, jo santykį su pacientais. Pirmojoje 2012 m. išleistoje Lietuvos gydytojų sąjungos (LGS) knygoje „Atminties ženklai gydytojams“ surinktas visuomenės pagarbos ir gydytojų darbo įamžinimas – jau į Amžinybę iškeliavusių nusipelnusių Lietuvos gydytojų vardu pavadintos gatvės, institucijos, ambulatorijos, atidengtos atminimo lentos, paminkliniai akmenys, skulptūros, biustai, antkapiniai paminklai. LGS prezidentas prof. Liutauras Labanauskas knygos „Ekslibrisai gydytojams“ pratarinėje rašo: „Noras padėkoti gydytojui yra natūralus, jis buvo, yra ir bus. Padėka randa gausybę formų, net ir tokių, kurios nepaiso teisinių ar kitų kategorijų. Šiuo atveju padėka virto menu.“ Straipsniuose Lietuvos medicinos bibliotekos Informacijos skyriaus vedėja Regina Vaišvilienė išsamiai apžvelgia knygų žymėjimo ženklo – ekslibriso – istoriją ir pristato bibliotekos ekslibrisų kolekciją.

Išradus knygų spausdinimą XV a. ir kuriantis privačioms turtingųjų bibliotekoms prasidėjo ir ekslibriso (knygos nuosavybės ženklas – lapelis, klijuojamas viršelio vidinėje pusėje arba priešlapyje) istorija. Ekslibrisai medikams pradėti kurti XVI a. pradžioje. Pirmasis ekslibrisas gydytojui buvo sukurtas Luko Kranacho (*Luc Cranach*) „Exlibris des Dr. Dietrich Block“ (1509 m.). Suklestėjęs Renesanso laikotarpiu ekslibrisas išpopuliarėjo ir XIX a. tapo kolekcionavimo objektu. Ekslibrisus bando kurti ir medikai. Pasaulyje žinoma atvejų, kai medikai kuria ekslibrisus ne tik sau, bet ir draugams, pažįstamiems. Prancūzų gydytojas, medicinos istorikas dr. Teodoras Veteris (*Theodore Vetter*) sukūrė daugiau kaip 200 ekslibrisų. JAV vaikų gydytojas, medicinos istorijos tyrinėtojas, medicinos ekslibrisų kolekcionierius Samuelis X. Radbilas (*Samuel X Radbill*) išleido knygą apie ekslibrisą „Bibliography of medical ex libris literature“ (1951 m.).

Apie lietuvių ekslibriso istoriją yra nemažai literatūros. Tai Pauliaus Galaunės publikacija laikraštyje „Tauta ir žodis“ (1926 m., Nr. 4), vėliau atspausdinta atskira knygele „Exlibrisas Lietuvoje“, Viktoro Cimkausko „Naujasis lietuviškas

knygos ženklas“ XXVII knygos mėgėjų metraštyje (1937 m., kn. 2), Vinco Kisarauskio monografija „Lietuvos knygos ženklai 1518–1918“ (1984 m.) ir „Lietuvių ekslibrisas“ (1991 m.), biomedicinos mokslų daktaro Vitolio E. Vengrio knyga „Lithuanian bookplates. Lietuvių ekslibrisai“ (Čikaga, 1980 m.), Ievos Pleikienės disertacija „Lietuvos mažoji grafika. Meninės komunikacijos pašto formos (1960–1990)“ (2005 m.). „Ekslibrisas, arba knygos ženklas, – knygos priklausomybės žymuo šiandien užima įdomią vietą erdvėje, kurioje susiduria bibliofilijos ir vaizduojamojo meno interesai. Praeityje egzistavęs įvairiais pavidalais, pradedant heraldinėmis kompozicijomis, baigiant užkeikimais, jis turėjo konkrečią utilitarinę paskirtį: informuoti apie knygos savininką, sergėti ją nuo ilgpirščių ir pan., t. y. išsaugoti knygą jos turėtojui“, – rašo menotyrininkė I. Pleikienė straipsnyje „Šiuolaikinis ekslibrisas – lietuvių dailės langas į pasaulį“ („XXVII knygos mėgėjų metraštis“, 2004 m., t. 3). Žinias apie lietuvišką medicinos ekslibrisą bandyta paskleisti plačiau. Žurnale „Journal of EAHIL“ (2015, vol. 11, no. 1) atspausdinta Reginos Vaišvilienės ir Viktorijos Daniliauskaitės publikacija „Medical bookplate collection in Lithuanian Library of medicine“.

Lietuvos medicinos biblioteka yra sukaupusi daugiau kaip 600 ekslibrisų, skirtų gydytojams, medicinos seserims, gydymo įstaigoms ir medicinos draugijoms. Daugiausia ekslibrisų sukurta tradicinėmis technikomis, tačiau yra koliažų, nemažai kompiuterine technika atliktų darbų. Pirmojo ekslibriso (1984 m.) Lietuvos medicinos bibliotekai autorė – grafikė Viktorija Daniliauskaitė. Pagal šį ekslibrisą buvo sukurtas ir pagamintas metalinis ženklelis. Ekslibrisų kolekcijos pradžia – 1994 m., kai bibliotekos penkiasdešimtmečio proga buvo surengta pirmoji tarptautinė ekslibrisų paroda-konkursas „Lietuvos medicina“. Į organizatorių kvietimą atsiliepė 39 autoriai iš 16 šalių, pateikta 112 darbų. Išleistas parodos katalogas „Lietuvos medicina“. Lietuvos medicinos bibliotekai sukurta 17 ekslibrisų. Konkurso nugalėtoja tapo Aušra Čapskytė. 1995 m. biblioteka kartu su Lietuvos ekslibrisininkų klubu surengė tarptautinę ekslibrisų parodą-konkursą, skirtą lietuviško ekslibriso gerbėjui italų vaikų gydytojui Enzo Pellai. 2004 m. bibliotekoje vyko Lietuvos autorių medicinos ekslibrisų paroda. Dalyvavo 59 autoriai, kurie pristatė apie 300 darbų. Parengtas ir išleistas parodos katalogas. Po dešimties metų Lietuvos medicinos bibliotekos septyniiasdešimtmečio proga vėl surengta paroda. Buvo bandyta įtraukti jaunuosius menininkus. Parodoje dalyvavo 34 žinomi Lietuvos menininkai ir 15 Vilniaus dailės akademijos (VDA) Grafikos katedros studentų. Pateikta 230 darbų, iš kurių 37 – jaunųjų menininkų. VDA studentas Vilmantas Žumbys sukūrė parodos katalogo dizainą.

Su parodų dalyviais užsimezgė draugiški ryšiai ir bendradarbiavimas. Grafikas Valerijonas Vytautas Jucys bibliotekai padovanojo dalį savo ekslibrisų kolekcijos, kurią sudaro 60 medicinos ekslibrisų, sukurto 30 Lietuvos dailininkų. Bibliotekos kolekcija pasipildė vieno iš ekslibrisų pradininko Lietuvoje, dailininko, grafiko Gerardo Bagdonavičiaus darbų,

skirtų gydytojams Laisvūnei Petkevičienei ir jos vyrui Stasiui Petkevičiui, kopijomis. Lietuviškų ekslibrisų randama ir bibliotekos fonduose saugomose knygose. Tai Gražinos Didelytės sukurtas ekslibrisas gydytojui Vladui Šimkūnui, Kosto Dauckaus – dr. Liubomirui Laucevičiui (1962 m.).

Leidėjai tikisi, kad šis albumas bus puiki dovana medikų bendruomenei. Grafikas prof. Rimvydas Kepežinskas rašo: „Ateityje po mūsų ekslibrisai, šie mažyčiai knygos ženklai, saugos mūsų vardą, nešdami atminties našta, it vaikai, kartu su knygomis pasklidę po pasaulį. [...] Leidinyje aptariamas grafikos žanras nėra neutrali knygos žymėjimo priemonė. Tai asmenišką ir neretai jaukus langas į pasaulį, kuriame susi-

tinka mažosios grafikos ir medicinos meno pastangos, ne beasmenės, beveidės, bet atstovaujančios konkrečiam medikui ir konkrečiam menininkui. Kitaip tariant, šiame pasaulyje vienas kitam spaudžia ranką konkretūs žmonės, grafikos ir medicinos meno atstovai, konkretūs vardai, paremiantys vienas kitą atminties saugojimo pastangoje. Čia nėra beveidžių politinių ar socialinių procesų istorijos – visada tai mikroistorija, konkretaus žmogaus, konkrečios profesijos atstovo istorija, regima konkretaus grafiko akimis. Ekslibrisas, šis mažytis grafikos ženklas, knygose turi didesnę galią nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio – jis prijaunkina pasaulį, susaisto su mumis abipuse globos ir atpažinimo pastanga.“

MUS RASITE
Kastonų g. 7, Vilnius
DARBO LAIKAS
I – V 11 – 19 val.
VI – VII nedirbame
Klausk čia ir dabar!
klauskite@lmb.lt

**SKAITYK, ŽINOK, RAŠYK,
BENDRAUK!**
Facebook, el. leidiniai
ISSUI, LMB Tau
tinklaraštis

AKCIJA!
IŠMOK GREITAI SURASTI PATIKIMĄ
MEDICINOS INFORMACIJĄ*

* Išankstinė registracija į nemokamus
informacijos paieškos kursus **TIK**
rugsėjo mėnesį.

Registracija el. paštu
jurate.stukiene@lmb.lt

**LIETUVOS MEDICINOS
BIBLIOTEKA***

- Išsilyk skaitytojo pažymėjimą, kuriuo galėsi naudotis ir kitose bibliotekose.
- Atlik literatūros paiešką, užsakyk, rezervuok leidinius neisėjęs iš namų.
- Naudokis išduotais vadovėliais mėnesį su galimybe pratęsti grąžinimo terminą.
- Naudokis Wi-Fi internetu, planšetiniais kompiuteriais, el. knygų skaityklėmis.
- Mokydamasis naudokis bibliotekoje sukaupia vaizdinės medžiagos kolekcija.
- Ieškok patikimos informacijos prenumeruojamose duomenų bazėse nemokamai.

* Bibliotekos darbuotojai visada suteiks išsamią informaciją kaip naudotis bibliotekos el. katalogu ir kitais šaltiniais.

MB
LIETUVOS
MEDICINOS
BIBLIOTEKA

*Balta – be dėmės kūdikystės diena.
Mėlyna – svajonių širdis kupina.
Rožinė – pirmosios meilės sapnai.
Žalia – viltis, kai širdį skausme gaivina.
Geltona – džiaugsmas, pakąstas šalnos.
Ruda – kai pavydas širdy suliepsnos.
Raudona – sudrumstusi kraują aistra.
Violetas – kai kelio atgal nebėra.
Pilka – pelenai širdyje.
Juoda – nebūties praraja.
(Vincas Mykolaitis-Putinas)*

Tegul jūsų dienas puošia visos vaivorykštės spalvos, nes tik jų visuma suteikia būties pilnatvę.

Jubiliejinio gimtadienio proga širdingai sveikiname
Zitą Kulbiedą, Klaipėdos universitetinės ligoninės

Onkologinio departamento vadovo pavaduotoją, vyriausiąją slaugos administratore.